

Jämlik munhälsa och tandvård på lika villkor - kan det åstadkommas genom samverkan?

Elisabeth Wärnberg Gerdin
Medicinalråd i tandvård och munhälsa
Socialstyrelsen

Digitimmens agenda

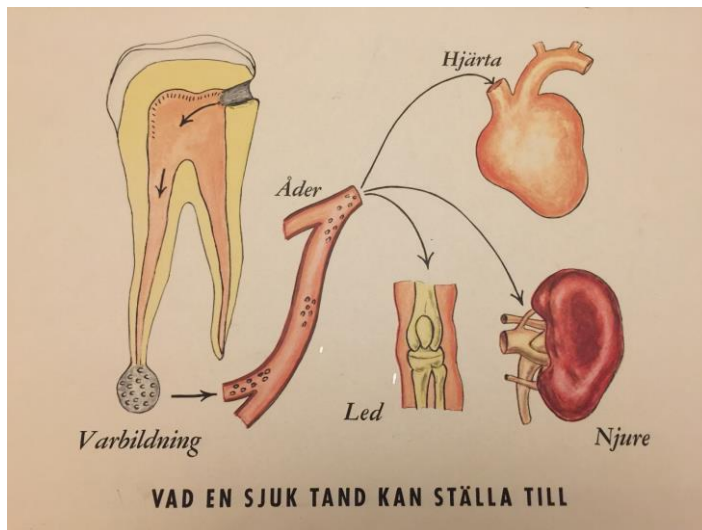
Mål för tandvården

En god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen (Tandvårdslagen 1985:125 2 §)

- ✓ **Behöver munhälsan bli bättre?**
- ✓ **Har vi inte redan tandvård på lika villkor?**
- ✓ **Varför samverkan?**
- ✓ **Kunskapsstyrning mot samverkan**
- ✓ **Samverkan i praktiken – reflektioner och goda exempel?**

Två huvudbudskap

1. Munhälsan behöver integreras i allmänna hälsan
2. Hälso- och sjukvård och tandvård behöver knytas samman

Digitimmens agenda

Mål för tandvården

En god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen (Tandvårdslagen 1985:125 2 §)

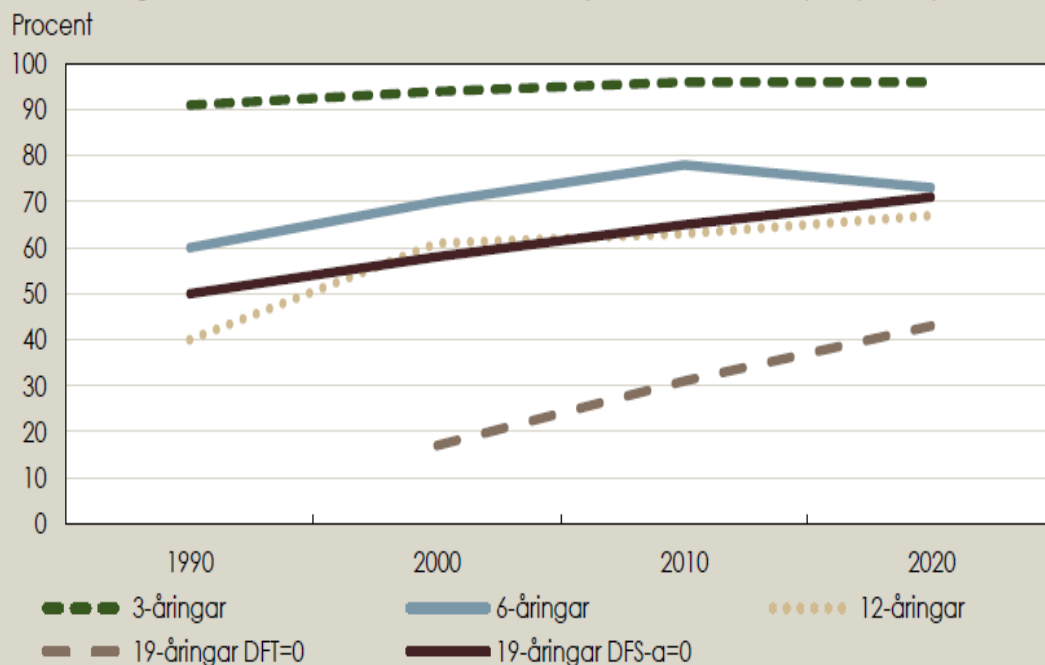
- ✓ **Behöver munhälsan bli bättre?**
- ✓ **Har vi inte redan tandvård på lika villkor?**
- ✓ Varför samverkan?
- ✓ Kunskapsstyrning mot integrerad munhälsa och samverkan
- ✓ Samverkan i praktiken – reflektioner och goda exempel?

God munhälsa i Sverige

- Befolkningen har generellt en god munhälsa och den förbättras kontinuerligt
- Andelen kariesfria barn ökar
- Fler vuxna behåller sina tänder upp i åldrarna

Figur 38. Andel kariesfria barn och ungdomar

Andelen kariesfria barn och ungdomar i åldersgrupperna 3, 6, 12 och 19 år, 1990–2020. För 19-åringar redovisas även andelen kariesfria på tändernas sidoytor (DFS-a).

Källa: Socialstyrelsen

Socioekonomiska skillnader i munhälsa

Munhälsoutveckling bland barn i förskoleålder

Samspelet mellan barns munhälsa och deras sociala och demografiska bakgrund

2,6

gångar högre risk för karies bland barn till **utlandsfödda** föräldrar jämfört med barn till svenskfödda föräldrar

1,6

gångar högre risk för karies bland barn i familjer med **låg inkomst** jämfört med barn i familjer med hög inkomst

1,4

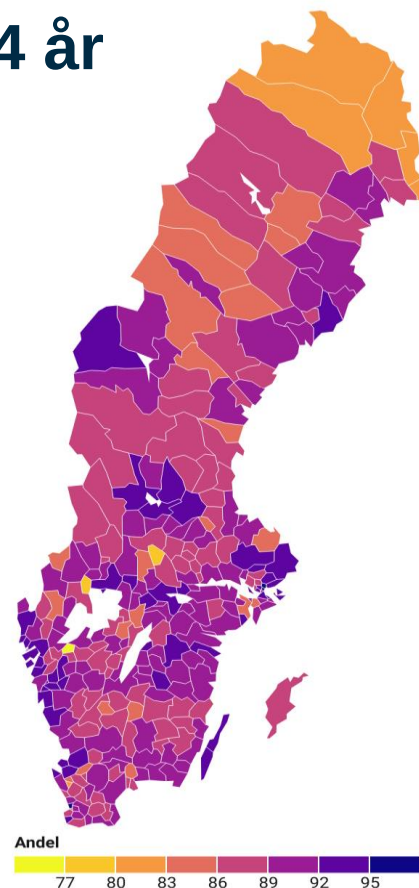
gångar högre risk för karies bland barn till föräldrar med **kort utbildning** jämfört med barn till föräldrar med lång utbildning

Tydliga geografiska skillnader i munhälsa bland åldersgruppen 65-74 år

Andel med minst 20 kvarvarande tänder

Lägst	Högst
Grästorp: 76	Danderyd: 97
Grums: 79	Täby: 95
Ljusnarsberg: 79	Lidingö: 95
Pajala: 80	Lomma: 95
Haparanda: 80	Waxholm: 94
Kiruna: 80	Tjörn: 94
Övertorneå: 81	Lerum: 94

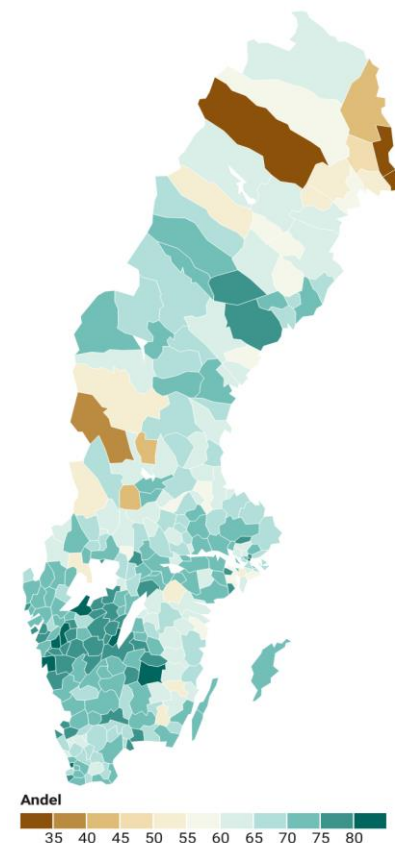
Socialstyrelsen, Statistik om tandhälsa 2021

Tydliga geografiska skillnader i andelen som genomfört en basundersökning under en treårs-period bland åldersgruppen 55-64 år

Andel individer med basundersökning

Lägst (procent)		Högst (procent)	
Jokkmokk:	31	Lomma:	85
Övertorneå:	33	Habo:	84
Haparanda:	34	Lidköping:	84
Älvdalen:	39	Kungsbacka:	83
Pajala:	41	Alingsås:	81
Vansbro:	41	Vetlanda:	81
Orsa:	43	Lerum:	81

Socialstyrelsen, Statistik om tandhälsa 2021

Digitimmens agenda

Mål för tandvården

En god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen (Tandvårdslagen 1985:125 2 §)

- ✓ Behöver munhälsan bli bättre?
- ✓ Har vi inte redan tandvård på lika villkor?
- ✓ **Varför samverkan?**
- ✓ Kunskapsstyrning mot integrerad munhälsa och samverkan
- ✓ Samverkan i praktiken – reflektioner och goda exempel?

Två domäner

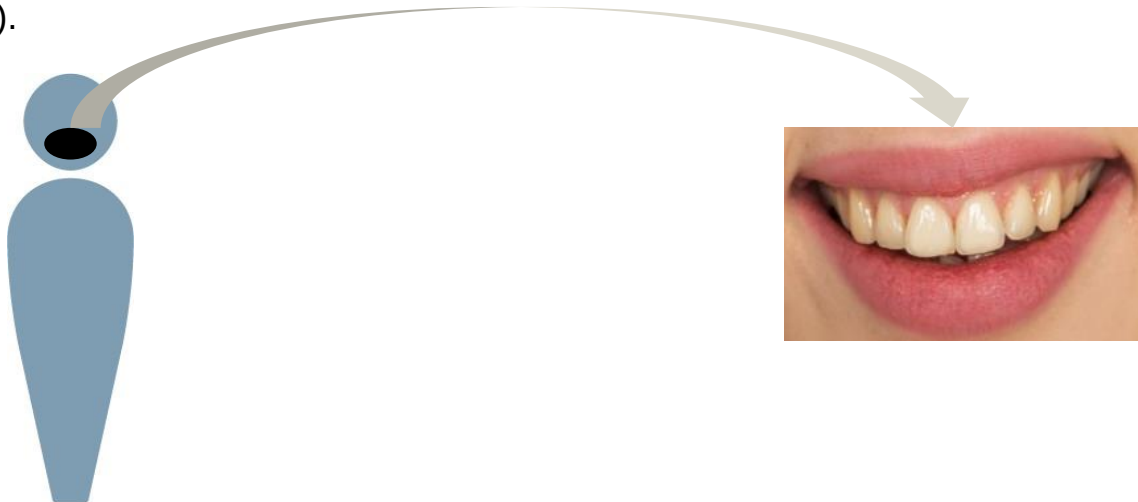
Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) 2 kap.

1 § Med hälso- och sjukvård avses i denna lag
1. åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda
och behandla sjukdomar och skador,
”[...]

Lagen omfattar inte tandvård enligt tandvårdslagen
(1985:125).

Tandvårdslag (1985:125)

1 § Med tandvård avses i denna lag åtgärder för
att förebygga, utreda och behandla sjukdomar
och skador i munhålan.

Tandvården som system – lagar, organisering, finansiering

Egna lagar:

Tandvårdslagen (1985:125)

Lagen om statligt tandvårdsstöd (2008:145)

Tandvårdsförordningen (1998:1338)

Föreskrifter SoS, TLV

Organisering - tandvårdsmarknad:

Tandvård som regionen bedriver = folktandvård

Privata tandvårdsföretag

Finansiering:

Stor andel patientavgifter (16 av 28 miljarder)

Fri prissättning

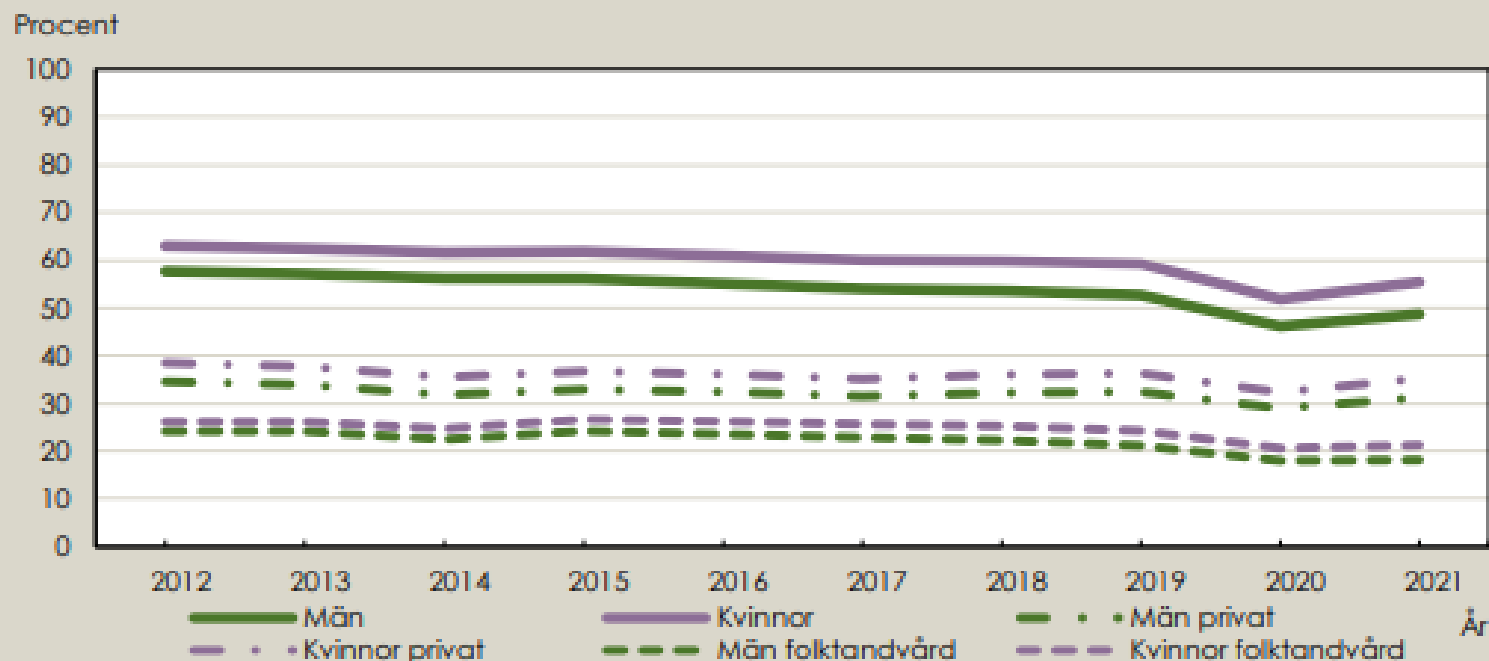
Statligt tandvårdsstöd – skydd mot höga kostnader, ATB, STB (6,5 av 28 miljarder)

Regionala tandvårdsstöd – tandvård till hälso- och sjukvårdsavgift (5,5 av 28 miljarder)

Regionalt finansierad barn och ungdomstandvård - avgiftsfri

Besök i tandvården

Figur 1. Andel personer av befolkningen, 24 år eller äldre, som har besökt tandvården 2012-2021, åldersstandardiserade andelar* per år

* Åldersstandardiserat efter medelbefolkningen 2021

Källa: tandhälsoregistret, Socialstyrelsen

Avstår tandvård trots behov

- **Andelen personer som avstår från tandvård på grund av avgifter har ökat i gruppen 65 år och äldre mellan 2017 och 2021**
 - Från 7 till 11 procent
 - Vanligare att personer med utländsk bakgrund i åldersgruppen avstår tandvård på grund av avgiften, jämfört med personer med svensk bakgrund.

Vården ur befolkningens perspektiv, 65 år och äldre. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys 2021

Patientsäkerhetslag (2010:659)

2 § Med hälso- och sjukvård avses i denna lag verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar samt verksamhet inom detaljhandel med läkemedel enligt lagen (2009:366) om handel med läkemedel.

Koppling munhälsa – allmän hälsa

Stark koppling

Diabetes

Hjärt-kärlsjukdomar

Högt blodtryck,
hjärtsjukdom, akut
hjärtinfarkt, angina
pectoris, perifer
artärsjukdom, stroke)

Lungsjukdomar

Möjlig koppling

Cancer

Graviditets-komplikationer

Reumatoid artrit

Neurodegenerativa
sjukdomar

Alzheimer, Demens,
Parkinsons sjukdom

Digitimmens agenda

Mål för tandvården

En god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen (Tandvårdslagen 1985:125 2 §)

- ✓ Behöver munhälsan bli bättre?
- ✓ Har vi inte redan tandvård på lika villkor?
- ✓ Varför samverkan?
- ✓ **Kunskapsstyrning mot integrerad munhälsa och samverkan**
- ✓ Samverkan i praktiken – reflektioner och goda exempel?

Integrerad munhälsa och samverkan – viktigare för vissa grupper

- Barn och unga
- Personer med särskilda behov
- Levnadsvanor

Barn

- Nationellt hälsoprogram för barn och unga
 - Socialstyrelsens Förstudie avseende ett nationellt hälsoprogram för barn och unga
- Pilotverksamhet för barnhälsovård
- Nationella riktlinjer för tandvård

Nationellt hälsoprogram för barn och unga

Socialstyrelsen har föreslagit:

Ett nationellt hälsoprogram för barn och unga bör utformas utefter följande principer:

- Innehållet bör utformas utefter barns och ungas behov ur ett hälsoperspektiv.
- Hälsoprogrammet bör ge möjlighet till ökad kontinuitet, tillgänglighet och delaktighet.
- Innehållet bör vara standardiserat och kunskapsbaserat

Pilotverksamhet för barnhälsovård för att stärka jämlik hälsa för barn

- Hembesök i socioekonomiskt utsatta områden
- Pilotverksamheten ska särskilt främja en god psykisk hälsa hos barnen, samt utgå från BHV och ske i samverkan med socialtjänstens förebyggande verksamhet, tandvård och mödrahälsovård.
- Redovisas 2026

Nationella riktlinjer för tandvård

Huvudbudskap: Satsa mer på förebyggande insatser i samverkan

Rekommendationer till tandvården – främja barns munhälsa

Id	Främja munhälsan hos barn som ...	genom att samverka med ...	Prioritet
110	• är 0–6 år • bor i områden där invånarna generellt har hög risk för dålig munhälsa	barnhälsovården om levnadsvanor.	3
79	• behöver särskilt stöd • får vård som behöver samordnas med tandvården	övriga aktörer i vårdkedjan kring barnet.	3
31	• är 6–15 år • bor i områden där invånarna generellt har hög risk för dålig munhälsa	skolan om att erbjuda regelbunden fluoridsköljning, i skolan.	4
111	är 0–6 år	barnhälsovården om levnadsvanor.	5
33	är 6–15 år	skolan om att utbilda barnen i munhälsa.	5

Personer med särskilda behov

Personcentrerat och sammanhållet vårdförlopp Stroke och TIA - fortsatt vård och rehabilitering

Vårdförloppet inleds inför utskrivning av patient från strokeenhet och omfattar åtgärder livet ut.

Nationellt programområde nervsystemets sjukdomar

Nationellt system
för kunskapsstyrning
Hälsa- och sjukvård
SVERIGES REGIONER I SAMVERKAN

Nationella riktlinjer för tandvård

Huvudbudskap: Satsa mer på förebyggande insatser i samverkan

Rekommendationer till tandvården

– främja munhälsan hos vuxna som behöver särskilt stöd

Id	Främja munhälsan hos vuxna som behöver särskilt stöd och ...	genom att ...	Prioritet
78	har svårt att själva sköta sin dagliga munvård	erbjuda vård- och omsorgspersonal långsiktig och kontinuerlig utbildning i munvård, kombinerad med praktisk träning och handledning – i samverkan med kommunen.	2
76	har förlorat eller riskerar att förlora en regelbunden tandvårdskontakt	arbeta systematiskt för att upprätthålla tandvårdskontakten vid återbud eller uteblivet besök.	2
79	får vård som behöver samordnas med tandvården	samverka med övriga aktörer i vårdkedjan kring patienten.	3

Nationella riktlinjer för diabetesvård

Rekommendation

Hälso- och sjukvården bör

- hänvisa personer med diabetes med ökad risk för försämrad munhälsa eller pågående tandlossningssjukdom till tandvården för ställningstagande till förebyggande åtgärder eller behandling mot karies och parodontit (*prioritet 3*).

Levnadsvanor – gemensamma riskfaktorer

- Nationella riktlinjer tandvård
- Nationella riktlinjer levnadsvanor
- WHO

WHO DISCUSSION PAPER
(Version dated 12 August 2022)

DRAFT GLOBAL ORAL HEALTH ACTION PLAN (2023-2030)

Nationella riktlinjer för tandvård

Huvudbudskap: Satsa mer på förebyggande insatser i samverkan

Rekommendationer till tandvården

– främja munhälsan hos personer med ohälsosamma levnadsvanor

Id	Främja munhälsan hos barn som ...	genom att erbjuda ...	Prioritet
10	använder tobak	kvalificerat rådgivande samtal.	3*
6, 8	är 2–12 år och har någon av vanorna: • ohälsosamma matvanor • otillräcklig fysisk aktivitet**	familjestödsprogram.	5*

Nationella riktlinjer för tandvård

Huvudbudskap: Satsa mer på förebyggande insatser i samverkan

Id	Främja munhälsan hos vuxna som ...	genom att erbjuda ...	Prioritet
99	ska opereras i munnen och röker	följande insatser i kombination: • kvalificerat rådgivande samtal • nikotinläkemedel.	1*
5, 9	har någon av vanorna: • ohälsosamma matvanor • daglig rökning	kvalificerat rådgivande samtal.	2*
100	ska opereras i munnen och har ett riskbruk av alkohol	rådgivande samtal.	3*
3	har otillräcklig munhygien, som riskerar att leda till en sjukdom i vävnader kring tänder eller tandimplantat	kvalificerat rådgivande samtal.	5
4		rådgivande samtal.	6
101	snusar dagligen	rådgivande samtal.	6*
7	har ohälsosamma matvanor		7*

*Hämtat från Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Läs mer under Så har vi prioriterat nedan.

CALLS ON Member States:

- (1) to frame oral health policies, plans and projects for the management of oral health care according to the vision and political agendas in health projected for 2030, **in which oral health is considered as an integral part of general health, responding to the needs and demands of the public for good oral health;**
- (2) to **strengthen cross-sectoral collaboration** across key settings, such as schools, communities and workplaces to promote habits and healthy lifestyles, integrating teachers and the family;
- (3) to **enhance oral health professionals' capacities to detect potential cases of neglect and abuse**, and provide them with the appropriate and effective means to report such cases to the relevant authority according to the national context;

Samverkan i praktiken

– reflektioner och goda exempel

Tack för att ni lyssnade!

Ta gärna kontakt: Elisabeth.warnberg-gerdin@socialstyrelsen.se

Mer information finns på:
www.socialstyrelsen.se